

Dicranum muehlenbeckii

Frösökvastmossa

Nationellt utdöd (RE)

Klass: Bryopsida (egentliga bladmossor), **Ordning:** *Dicranales*, **Familj:** *Dicranaceae*, **Släkte:** *Dicranum* (kvastmossor), **Art:** *Dicranum muehlenbeckii* - frösökvastmossa Bruch & Schimp. **Synonymer:**

Kännetecken

Arten bildar upp till en decimeter höga, gröna, gulbruna till brunaktiga tuvor. Bladen är mer eller mindre utåtriktade och något vridna som fuktiga, men krusiga eller ihopskruvade som torra. Bladen är äggrunt ovala, och de smalnar gradvis av mot den långa, smala bladspetsen. Övre delen av bladet är rörformigt. Bladkanten är tämligen grovtandad nära bladspetsen. Cellerna i övre delen av bladskivan är kvadratiska eller kort rektangulära och relativt tunnväggiga. Nerven är utlöpande. Arten har dvärghannar. Kapslarna är böjda. De är sällsynta och frekvensen tycks ha minskat i vissa delar av utbredningsområdet.

Frösökvastmossa har tidigare förväxlats med luggkvastmossa *D. acutifolium* och kalkkvastmossa *D. brevifolium*. Hos dessa båda arter är emellertid ett tvärsnitt i övre delen av bladen format som en tång, medan frösökvastmossa har rörformiga blad med cirkelformat tvärsnitt. Hos *D. acutifolium* och *D. brevifolium* har cellerna i bladskivan dessutom förtjockade längsväggar som i tvärsnitt sticker ut på bladets över- och undersida, medan frösökvastmossans bladskiva är jämntjock (något som kan iakttas i mikroskop). Rörkvastmossa *D. spadiceum* har som torr bara svagt krusiga eller skruvade blad med en bladkant som på sin höjd är något tandad nära spetsen. De skillnader i bladskivans cellstorlek som uppges i litteraturen är sannolikt inte en tillförlitlig karaktär för att skilja *D. spadiceum* och frösökvastmossa åt.

Utbredning och status

Arten har bara hittats en gång i Norden: på Frösön vid Östersund i början av 1900-talet. Den är idag förmodligen försvunnen. Utbredningen är dåligt känd p.g.a. förväxlingen med närstående arter. Detta innebär att mycket material ligger under namnet *Dicranum muehlenbeckii* i herbarierna men tillhör andra arter såsom *D. brevifolium*. I övrigt förekommer arten i Centraleuropa, Asien och Nordamerika. Arten är rödlistad även i flera andra länder i Europa.

Ekologi

Frösökvastmossa har inte återfunnits på den enda lokal i landet där den påträffats, och det finns ingen information om förhållandena på den växtplatsen. I Centraleuropa växer arten på jord och sten, eventuellt sällan på murket trä, på mer eller mindre kalkrika och torra lokaler.

Hot

Hotbilden är oklar, möjligen har byggnationer av hus och anläggningar av olika verksamheter i och runt Östersund bidragit till artens försvinnande.

Åtgärder

Artens kända fåtaliga lokaler, vilka är koncentrerade till ett enda område kring Östersund, bör åter igen besökas för att kontrollera aktuell status. Dessutom bör arten eftersökas på andra tänkbara växtplatser i landet. Om arten återfinns måste dess exakta miljökrav undersökas och berörda myndigheter bör säkerställa ett ändamålsenligt skydd för dess fortlevnad.

Övrigt

Etymologi: muehlenbeckii (lat.) = efter Heinrich Gustav Mühlenbeck (1798-1845), apotekare från Alsace.

Uttal: [Dikránum mylenbécki]

KEY FACTS Shoots up to 10 cm long, forming green, yellowish-brown to brown tufts. Leaves subulate, spreading, slightly twisted when moist, strongly crisped when dry. Margin dentate near apex. Capsules rare, curved. Dwarf male shoots occur. - The only Nordic find of this species was made at a Swedish locality at the beginning of the twentieth century. In Central Europe it grows on soil, rock and occasionally also decaying wood in dry, calcareous or mineral-rich habitats.

Litteratur

Bellolio-Trucco, G. & Ireland, R.R. 1990. A taxonomic study of the moss genus *Dicranum* (Dicranaceae) in Ontario and Quebec. *Can. J. Bot.* 68: 867-909.

Hedenäs, L. 2006. *Dicranum muehlenbeckii* frösökvastmossa s. 356-357. I: Nationalnyckeln till Sveriges flora och fauna. [AJ 6-23], Bladmossor. Sköldmossor - blåmossor : Bryophyta : Buxbaumia - Leucobryum. Artdatabanken, Sveriges lantbruksuniversitet, Uppsala.

Nyholm, E. 1987. *Illustrated flora of Nordic mosses. Fasc. 1.* Nordisk Bryologisk Förening, Köpenhamn och Lund.

Författare

Tomas Hallingbäck 1998. Rev. Lars Hedenäs 2006. Uppdaterad 2010, 2016.